

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN THỊ HUYỀN

**KIỂU NHÂN VẬT CÔ ĐƠN LẠC LOÀI
TRONG TIỂU THUYẾT SÔNG CỦA NGUYỄN NGỌC TU
VÀ TIỂU THUYẾT SA MẠC CỦA LE CLÉZIO**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HỌC VÀ VĂN HOÁ VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2018

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN THỊ HUYỀN

KIỂU NHÂN VẬT CÔ ĐƠN LẠC LOÀI
TRONG TIỂU THUYẾT SÔNG CỦA NGUYỄN NGỌC TƯ
VÀ TIỂU THUYẾT SA MẠC CỦA LE CLÉZIO

Ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 8220121

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HỌC VÀ VĂN HOÁ VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: TS. NGUYỄN THỊ THẨM

THÁI NGUYÊN - 2018

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các kết quả nghiên cứu trong luận văn này là hoàn toàn trung thực và chưa từng được công bố. Các thông tin, tài liệu trình bày trong luận văn có xuất xứ rõ ràng.

Thái Nguyên, ngày 15 tháng 4 năm 2018

TÁC GIẢ LUẬN VĂN

NGUYỄN THỊ HUYỀN

LỜI CẢM ƠN

Đề tài “Kiểu nhân vật cô đơn lạc loài trong tiểu thuyết *Sông* của Nguyễn Ngọc Tư và tiểu thuyết *Sa mạc* của Le Clezio” là nội dung tôi chọn để nghiên cứu và làm luận văn tốt nghiệp sau hai năm theo học chương trình cao học chuyên ngành Văn học Việt Nam tại khoa Ngữ văn - Trường Đại học sư phạm Thái Nguyên, dưới sự hướng dẫn của TS Nguyễn Thị Thắm.

Trước tiên, tôi xin gửi lời cảm ơn sâu sắc tới TS Nguyễn Thị Thắm, người đã trực tiếp hướng dẫn tôi trong suốt quá trình làm luận văn. Nhờ sự chỉ bảo tận tình của cô mà luận văn của tôi mới được hoàn thành và có kết quả như ngày hôm nay.

Tiếp đó, tôi xin tỏ lòng cảm ơn chân thành đến tập thể các thầy, cô khoa Ngữ văn - Trường Đại học sư phạm Thái Nguyên; đặc biệt là các thầy cô trong bộ môn Văn học Việt Nam, ban chủ nhiệm khoa Ngữ văn, phòng quản lý sau Đại học trường Đại học sư phạm Thái Nguyên đã tạo điều kiện thuận lợi cho tôi học tập và nghiên cứu. Xin cảm ơn gia đình, bạn bè, lãnh đạo cơ quan, đồng nghiệp đã giúp đỡ, động viên, khích lệ tôi trong suốt quá trình học tập, hoàn thành luận văn.

Dù đã cố gắng, nỗ lực hết mình để hoàn thành nhưng tôi nhận thấy luận văn của mình vẫn không tránh khỏi hạn chế, sai sót. Vì vậy, tôi rất mong nhận được những lời góp ý chân thành từ thầy cô và các bạn.

Thái Nguyên, ngày 15 tháng 4 năm 2018

TÁC GIẢ

NGUYỄN THỊ HUYỀN

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC BẢNG	iv
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề	2
3. Mục đích nghiên cứu	7
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	7
5. Phương pháp nghiên cứu	8
6. Đóng góp của luận văn	8
7. Cấu trúc của luận văn.....	9
Chương 1. NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG	10
1.1. Tác giả Nguyễn Ngọc Tư.....	10
1.1.1. Cuộc đời và sự nghiệp sáng tác	10
1.1.2. Tiểu thuyết <i>Sông</i>	13
1.2. Tác giả Le Clézio	15
1.2.1. Cuộc đời và sự nghiệp sáng tác	15
1.2.2. Tiểu thuyết <i>Sa mạc</i>	19
1.3. Nhân vật cô đơn lạc loài và kiểu nhân vật cô đơn lạc loài trong văn học.	21
Chương 2. HÀNH TRÌNH KIẾM TÌM HẠNH PHÚC CỦA KIỂU NHÂN VẬT CÔ ĐƠN LẠC LOÀI TRONG <i>SÔNG</i> VÀ <i>SAMẠC</i>	29
2.1. Các kiểu loại nhân vật cô đơn, lạc loài trong <i>Sông</i> và <i>Sa mạc</i>	29
2.1.1. Nhân vật tự cô đơn.....	29
2.1.2. Nhân vật bị cô đơn.....	36
2.2. Không gian và thời gian của hành trình.....	42
2.2.1. Không gian nghệ thuật.....	42
2.2.2. Thời gian nghệ thuật	49
2.3. Cách phản ứng của các nhân vật trước nỗi cô đơn	58

Chương 3. NGHỆ THUẬT XÂY DỰNG KIỂU NHÂN VẬT CÔ ĐƠN LẠC	
LOÀI TRONG TIỂU THUYẾT SÔNG VÀ SA MẠC	63
3.1. Nghệ thuật xây dựng ngoại hình.....	63
3.2. Nghệ thuật xây dựng hành động	79
3.3. Ngôn ngữ và tâm lí nhân vật.....	85
3.3.1. Ngôn ngữ bên ngoài (đối thoại trực tiếp)	86
3.3.2. Ngôn ngữ bên trong (độc thoại và đối thoại nội tâm)	90
KẾT LUẬN.....	96
TÀI LIỆU THAM KHẢO	98

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 3.1.	Chi tiết miêu tả hình ảnh đôi mắt, ánh nhìn của một số nhân vật cô đơn, lạc loài trong <i>Sông</i>	65
Bảng 3.2.	Chi tiết miêu tả hình ảnh đôi mắt, ánh nhìn của một số nhân vật cô đơn, lạc loài trong <i>Sa mạc</i>	70
Bảng 3.3.	Hành động của nhân vật Hartani qua tác phẩm <i>Sa mạc</i>	81

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Jean-Marie Gustave Le Clézio, người được Viện Hàn lâm Thụy Điển công bố trao giải Nobel văn chương 2008 không phải là một cái tên xa lạ đối với những người yêu văn chương. Ông là một trong những nhà văn hiện đại Pháp được dịch nhiều nhất. Có thể coi ông là một trong những gương mặt nổi bật, tiêu biểu của tiểu thuyết Pháp từ nửa sau thế kỉ XX cho đến nay. Ông thường được kể là một trong các nhà văn tiên phong.

Trong nền văn học Việt Nam thời kì đổi mới, người yêu văn chương cũng như giới phê bình nghiên cứu khoảng mười năm đầu thế kỷ XXI không còn xa lạ với cái tên Nguyễn Ngọc Tư. Tên tuổi của chị gắn liền với những tác phẩm có dấu ấn với bạn đọc và giới phê bình.

Hai nhà văn thuộc hai quốc gia, hai châu lục khác nhau nhưng đều là những cây bút tài hoa trên văn đàn dân tộc mình. Trong sáng tác của họ thế giới nhân vật vô cùng phong phú và đa dạng, tuy nhiên trong một số tác phẩm, cả hai nhà văn đều đề cập đến kiểu nhân vật cô đơn, lạc loài. Kiểu nhân vật cô đơn, lạc loài giữa hai nhà văn này có những điểm tương đồng và khác biệt .

1.2. Tiểu thuyết *Sa mạc* là tác phẩm được giải thưởng lớn Paul Morand đồng thời được đánh giá là tinh hoa trong chặng đường sáng tác thứ hai của nhà văn Le Clézio. *Sa mạc* là tác phẩm tiêu biểu cho tư tưởng nghệ thuật của Le Clézio. Qua tác phẩm, nhà văn tiếp tục sứ mạng của mình là phản ánh thân phận con người trong thời đại văn minh tiêu thụ. Cuộc tìm kiếm thiên đường của tự do và hạnh phúc, tình yêu con người và cuộc sống là chủ đề chính trong tiểu thuyết *Sa mạc* và đó cũng là vấn đề đặt ra cho toàn nhân loại. Tiểu thuyết *Sông* của Nguyễn Ngọc Tư được đánh giá là độc đáo, đầy tính thời sự mà cũng giàu chất thơ. Một dòng sông hư cấu nhưng lại chảy qua những bãi bồi phù sa, ghềnh thác để chứng kiến bao thân phận con người, những biến động của thời đại nổi nênh trong những giá trị khuất lấp, xói mòn bởi những giả trá, phù phiếm và cả sự chên vênh, bất cân trên điểm tựa chung nhất là nỗi đau mà mỗi người phải gồng gánh.

1.3. Nhịp sống hối hả của cuộc sống hiện đại kéo theo nhiều hệ lụy. Sống gấp, sống nhanh, sống vội vàng nhưng khi mọi thứ không theo ý muốn người ta lại dễ rơi vào trạng thái cô đơn. Kiểu nhân vật cô đơn, lạc loài không phải là một đề tài mới mẻ trong văn học. Họ luôn cảm thấy bơ vơ, lạc lõng. Họ là nạn nhân của những bi kịch, éo le, ngang trái, bị số phận xô đẩy đến nỗi cô đơn. Quả thật, nỗi cô đơn của nhiều nhân vật trong nhiều tác phẩm ở những quốc gia, châu lục khác nhau nhiều khi khó sẽ chia và họ cứ sống chìm đắm rất lâu trong cái vỏ bọc của sự cô đơn ấy. Tác phẩm của hai nhà văn đã góp thêm cách cảm nhận về sự cô đơn, lạc loài ấy một cách thấm thía. Chúng tôi thấy sự so sánh giữa tiểu thuyết *Sa mạc* và *Sông* cũng có những khập khiễng nhất định, mà khập khiễng lớn nhất là tầm vóc của hai nhà văn nhưng chúng tôi vẫn nhìn thấy được sự thống nhất là cả hai đều có kiểu nhân vật cô đơn lạc loài và đó là lí do để chúng tôi chọn hai tác phẩm này. Hiện tượng này xứng đáng là một đối tượng cho một đề tài nghiên cứu kĩ càng hơn, hệ thống và đầy đủ hơn. Bởi vậy chúng tôi đã lựa chọn nghiên cứu đề tài: *Kiểu nhân vật cô đơn lạc loài trong tiểu thuyết Sông của Nguyễn Ngọc Tư và tiểu thuyết Sa mạc của Le Clezio*. Mặt khác, đề tài này còn góp phần vào công việc nghiên cứu và học tập văn học Pháp ở Việt Nam. Từ đó, tăng cường tình hữu nghị giữa hai nước Việt - Pháp trong bối cảnh giao lưu, hợp tác, cùng phát triển hiện nay.

2. Lịch sử vấn đề

2.1. J.M.G. Le Clézio là tác giả thu hút được sự quan tâm, chú ý của đông đảo giới nghiên cứu, phê bình và độc giả trên thế giới. Tác phẩm của ông là đối tượng nghiên cứu của rất nhiều công trình tại Pháp và nhiều nước trên thế giới như Mỹ, Canada, Hàn Quốc, Ý... Luận văn của chúng tôi sẽ giới thiệu khái quát một số tác phẩm và các công trình nghiên cứu của các tác giả trong nước (chủ yếu là các tài liệu bằng tiếng Việt) trong đó đề cập đến tiểu thuyết *Sa mạc* của Le Clézio.

Từ trước thời điểm Le Clézio được nhận giải Nobel năm 2008, tác phẩm của ông đã rải rác được giới thiệu ở Việt Nam. Khảo sát theo thời gian, chúng tôi nhận thấy tác phẩm cũng như các công trình nghiên cứu về ông ngày càng tăng lên về số lượng, cụ thể hơn, chuyên sâu hơn về mặt lý luận, nghệ thuật. Trước những năm

2000, tác phẩm cũng như tài liệu về Le Clézio vô cùng ít ỏi. Độc giả Việt Nam biết đến ông trước tiên qua bài viết giới thiệu về J.M.G. Le Clézio kèm theo một đoạn trích từ tiểu thuyết *Biên bản* của tác giả Hoàng Ngọc Biên trong cuốn *Tiểu thuyết của các nhà văn Pháp hiện đại*, in tại Sài Gòn năm 1969.

Từ năm 1992, cuốn *Lịch sử văn học Pháp thế kỉ XX* (Đặng Thị Hạnh chủ biên) đã nhận định như sau về Le Clézio: “lối viết “vỡ tung”, sự xâm nhập các thể loại trong tác phẩm của Le Clézio là một biểu hiện chấp nhận tất cả mọi lối biểu hiện của sáng tác văn học hôm nay” [17, tr.153]. Về cuốn *Sa mạc* các tác giả đã khẳng định sự nổi tiếng của nó: “*Lối viết trần trụi, chữ nghĩa tẻ nhạt*, nhưng số phận của một phụ nữ da đen sớm thành đàn bà, Lalla, đã gợi biết bao tầng ý nghĩa cho con người hiện đại, người lao động cư trú ở nước ngoài và phụ nữ đối mặt với “văn minh” công nghiệp. Cuốn sách được dư luận đánh giá là “cuốn tiểu thuyết tuyệt nhất lâu lắm mới được viết ra bằng tiếng Pháp” [17, tr.153].

Năm 1997, trên báo Lao động số 135 ra ngày 24/8/1997 đăng bài viết của tác giả Huỳnh Phan Anh giới thiệu khuynh hướng đổi mới kỹ thuật tiểu thuyết và chủ đề cuộc hành trình trong một số tác phẩm của Le Clézio trong đó có tiểu thuyết *Sa mạc*.

Vào năm 1999 xuất hiện bài nghiên cứu đầu tiên giới thiệu Le Clézio trong một số *Chuyên san về tiểu thuyết Pháp* của Tạp chí văn học, trong đó ông được khẳng định “đã chứng minh tài năng của mình”, là người được “xếp hạng” trong làng văn học Pháp đương đại từ khi còn khá trẻ (30 tuổi) với tác phẩm *Biên bản* (giải thưởng Renaudot). Tác giả Lộc Phương Thủy trong bài viết này đã giới thiệu nhà văn có công “làm cho bức tranh toàn cảnh của văn học Pháp thế kỉ XX đỡ màu ảm đạm”. Bà giúp người đọc hiểu rõ Le Clézio hơn không chỉ với tư cách một nhà tiểu thuyết mà còn là người viết truyện ngắn, tiểu luận, dịch thuật. Hơn thế ông còn là người nghiên cứu và giảng dạy ở Pháp và các nước khác như Mỹ, Mexique, Thái Lan...Tiểu thuyết *Sa mạc* cũng được tác giả bài báo giới thiệu như một bằng chứng về một lối viết riêng của Le Clézio: “điều đó được thể hiện không chỉ ở việc làm “vỡ tung” văn bản, mà chủ yếu là việc xâm nhập các thể loại trong tác phẩm của ông. Trong tiểu thuyết của ông có cả thơ, có tiểu luận, có sử thi, huyền thoại và cổ tích...” [36, tr. 38].